

ФЕДОРУК О.В., асист.

ДВНЗ "Національний транспортний університет",

м. Київ

СИСТЕМА КОГНІТИВНОЇ ДІАГНОСТИКИ ІМОВІРНОСТІ БАНКРУТСТВА СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Исследовано теоретико-методологические аспекты когнитивной диагностики вероятности банкротства предприятий, обосновано необходимость сочетания в процессе диагностики финансовых и вербальных индикаторов деятельности субъектов хозяйствования.

Актуальність. Для діагностики імовірності банкрутства підприємств сьогодні використовуються переважно фінансові показники, однак ці дані не завжди є об'єктивними та достатніми для проведення ефективної діагностики [1]. В процесі прийняття управлінських рішень досить часто виникає потреба в інформації нефінансового характеру, яка в умовах конкуренції набуває все більшого значення. Поряд з отриманням прибутку і підвищенням капіталізації сьогодні важливим є, зокрема, завоювання ринку та здобуття конкурентних переваг. Тому варто враховувати поряд з фінансовими показниками нефінансові індикатори діагностики імовірності банкрутства підприємств.

Фінансові показники, джерелом яких є система бухгалтерського обліку та фінансової звітності, відображають лише результати минулої фінансової діяльності підприємства і не здатні реально оцінити його майбутні фінансові можливості. Зосередження уваги на фінансових показниках призводить до того, що бізнес-процеси, процеси розвитку та навчання персоналу підприємства залишаються поза увагою при проведенні оцінки діяльності суб'єктів господарювання. З'явилась необхідність в більш досконалих й ефективних методичних підходах щодо діагностики імовірності банкрутства фірм [2].

Мета дослідження. Обґрунтування теоретико-методологічних основ когнітивної діагностики імовірності банкрутства підприємств.

Основна частина. Для країн з трансформаційною економікою часто властива ситуація, коли звіти підприємств свідчать про те, що компанія за таких рівнів показників працювати в принципі не спроможна, проте підприємство в даних умовах довгі роки нормально функціонує та розвивається. Буває зворотна ситуація, коли суб'єкт господарювання має нормальні показники діяльності, а при цьому через короткий проміжок часу ліквідується.

Враховуючи необхідність всебічної діагностики діяльності підприємств, доцільно розглядати діагностику імовірності банкрутства як когнітивну діагностику. Когнітивна діагностика імовірності банкрутства

спрямована на пізнання процесів функціонування суб'єктів підприємницької діяльності на основі дослідження кількісних та якісних показників, метою якої є оцінка як поточного, так і перспективного стану підприємств на основі інформації бухгалтерського обліку та звітності, а також експертних оцінок. Система когнітивної діагностики імовірності банкрутства суб'єктів підприємницької діяльності ґрунтується на когнітивній структуризації знань про об'єкт, застосовується за наявності неповної статистичної інформації та широко використовує експертне опитування.

З огляду на вищесказане, пропонується проводити когнітивну діагностику імовірності банкрутства підприємств у двох напрямках, а саме:

- 1) кількісна діагностика (Q-діагностика) імовірності банкрутства підприємств, що базується на оцінці фінансових показників;
- 2) якісна діагностика (V-діагностика) імовірності банкрутства підприємств, що ґрунтується на дослідженні нефінансових вербальних показників.

Як зазначалося вище, всі рівні економічних параметрів можуть вимірюватися не тільки кількісно, але й якісно. Для якісного їх вимірювання необхідно визначити лінгвістичну змінну «Рівень параметра X», носієм якої є область визначення параметра X, а терм-множина значень складає нечітку підмножину «Дуже низький рівень, Низький рівень, Середній рівень, Високий рівень, Дуже високий рівень» параметра X. Дана пенташкала є оптимальною в більшості випадків, проте інколи доцільно використовувати бінарну шкалу типу «Високий, Низький». Для пенташкали необхідно побудувати систему функцій належності носія X, що відповідають нечітким підмножинам. Найбільш простим способом їх задання є система трапецієподібних нечітких чисел.

З метою отримання інформації нефінансового характеру в процесі когнітивної діагностики імовірності банкрутства підприємств доцільно використовувати метод експертного опитування, який є одним з етапів експертної оцінки. Метою проведення експертного опитування є здобуття експертних знань і кодування їх у відповідну форму, що інтерпретується за допомогою розробленого математичного апарату.

Вважається, що думка групи експертів надійніша, ніж думка окремого індивідуума, що зумовило популярність групових методів опитування. Основна перевага цих методів полягає в можливості різнобічного аналізу кількісних і якісних аспектів проблеми, а недоліком є те, що думки навіть спеціалістів в одній вузькій галузі можуть суттєво відрізнятись. За допомогою опитування можна одержати дані, які не завжди відображені в документальних джерелах чи доступні прямому спостереженню. Вербальна інформація, отримана завдяки цьому методу, значно багатша, ніж невербальна, легше піддається кількісному опрацюванню та аналізу,

що дає змогу широко використовувати для цього обчислювальну техніку.

Слід сказати, що одним з найпоширеніших видів опитування є анкетування, яке передбачає самостійне заповнення анкети респондентом. Анкета являє собою тиражований документ, який містить певну сукупність запитань, сформульованих і пов'язаних між собою за встановленими правилами. Перевагами анкетування є: висока оперативність отримання інформації; жорстка регламентація процедури дозволяє отримати структуровані і порівнювані результати; анонімність респондентів підвищує об'єктивність отриманих відповідей; можливість організації масових спостережень і збору великого обсягу даних; порівняно невелика трудомісткість процедури підготовки та проведення досліджень, обробки їх результатів; відсутність впливу анкетера на респондентів.

Підкреслимо, що сьогодні важливо вирішити завдання поєднання в процесі діагностики імовірності банкрутства підприємств фінансових і нефінансових індикаторів з урахуванням причинно-наслідкових зв'язків між результативними показниками та ключовими факторами, під впливом яких вони формуються [3]. Показники, які вимірюють досягнуті результати, і показники, що відображають процеси, які забезпечують досягнення цих результатів, мають бути узгоджені між собою, оскільки для одержання перших, наприклад, підвищення чистого прибутку від реалізації продукції, потрібно реалізувати другі, наприклад, досягти більшої лояльності з боку існуючих клієнтів і збільшити їх кількість.

Висновки. Таким чином, в умовах України доцільно при проведенні когнітивної діагностики імовірності банкрутства підприємств аналізувати разом з економічними та фінансовими показниками ще низку допоміжних факторів, тобто важливо враховувати поряд з кількісними показниками ще й якісну інформацію, розглядати не лише фінансові показники, але й індикатори, що характеризують рівень менеджменту на підприємстві.

Бібліографічний список

1. Козак Л.С. Удосконалення методичних підходів щодо розробки моделі діагностики імовірності банкрутства підприємств / Л.С. Козак, О.В. Федорук // LXVII наукова конференція професорсько-викладацького складу, аспірантів, студентів та працівників відокремлених структурних підрозділів Національного транспортного університету: наук. конф., 11–13 травня 2011 р.: тези доповіді. – К., 2011. – С. 264.

2. Федорук О.В. Діагностика імовірності банкрутства дорожньо-будівельних підприємств на основі розробленої антисипативної моделі / О.В. Федорук // Прометей. – 2011. – № 2(35). – С. 152–156.

3. Федорук О.В. Особливості та проблеми розробки методичних підходів щодо діагностики імовірності банкрутства підприємств / О.В. Федорук // Інноваційна економіка. – 2011. – № 1. – С. 126–129.